

Wierde & Dijk

DE VERENIGING VOOR AGRARISCH NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER NOORD-GRONINGEN

Roze metselbij op blauwe druifjes, een stinsenplant die veelvuldig voorkomt op boerenerven

'We helpen eigenaren met streekeigen erfbeplanting'

Boerenerven nóg groener krijgen. Om dat te bereiken, staat Wierde & Dijk erfeigenaren in het buitengebied bij, zowel boeren als burgers. Met workshops, tuinadvies en subsidies voor erfbeplanting. Uiteindelijk doel: het vergroten van de biodiversiteit op boerenerven. Want een natuurrijk erf trekt vogels, vlinders en wilde bijen aan. Interesse? Geef je alvast vrijblijvend op als belangstellende.

Stieneke van der Wal

Boerenerven vormen groene oasen in het weidse Noord-Groningse buitengebied. Toch kunnen veel erven een stuk groener, constateert Stieneke van der Wal. Als zelfstandig erfontwerper adviseert ze over de erfbeplanting van boerenerven. Wierde & Dijk schakelt haar in voor het nieuwe project '(Boeren)erven, als stapstenen van de natuur'. Ze is een warm pleitbezorger van streekeigen beplanting. "Die bomen en struiken horen van oudsher in ons landschap thuis. Dat is niet voor niets. Ze zijn sterk en kunnen tegen de gure zilte zeewind", vertelt Van der Wal. Menig sierstruik en -boom uit het tuincentrum legt volgens haar op de open Groningse klei het loodje.

VAN VADER OP ZOON

De kennis over streekeigen erfbeplanting verdwijnt langzaam uit het platteland. "Vroeger wist elke boerenzoon hoe en welke bomen je moest aanplanten en onderhouden. Dat werd van vader op zoon doorgegeven. Er was ook niets anders te krijgen aan beplanting. Bomen en struiken waren onderdeel van het bedrijf. Ze boden beschutting tegen wind en leverden hout voor gereedschap, klompen, de kachel en de bouw van stallen." Met het verdwijnen van deze functies raakt ook de kennis in de vergetelheid. Het gevolg komt ze veelvuldig tegen: kalere erven, met weinig bomen en struiken. "Sommige erfeigenaren zitten voor het gemak toch

Workshop in het Westerkwartier

liever op de zitgrasmaaiër met een monotone grasmat als resultaat.” Een streekeigen beplanting verhoogt de biodiversiteit. Bloeiende en besdragende struiken, vruchtdragende bomen en bijen- en vlinderplanten zorgen voor meer vogels, zoogdieren en insecten op het boeren erf.

DRIETRAPSRAKET

Wierde & Dijk maakt zich sterk om de kennis over streekeigen erfbeplanting af te stoffen. “We willen erfbeplanters in het buitengebied inspireren en helpen om hun erf te vergroenen”, legt ze uit. Het project is opgezet als een drietrapsraket. Als eerste trap verzorgt Van der Wal driedelige workshops. “We starten met een theorieavond. Daarna laat ik tijdens een excursieochtend meerdere boerenerven zien, waar de deelnemers ideeën kunnen opdoen. Bij de praktijkochtend gaan we praktisch aan de slag met het planten en snoeien van bomen en struiken.”

PERSOONLIJK TUINADVIES

Van der Wal verzorgde eerder een soortgelijke cursus voor Wierde & Dijk. Een groot succes, maar toch bleef bij sommige deelnemers de erfbeplanting steken bij goede voornemens. Nieuw zijn daarom de twee vervolgstappen. “We ondersteunen de deelnemers nu ook bij de realisatie”, vertelt ze. Tweede trap is een persoonlijk tuinadvies. Bij alle deelnemers komt ze langs om de wensen en mogelijkheden te bespreken. Op basis daarvan wordt een beplantingslijst ingevuld. Derde trap: de aankoop. Ook daarbij biedt Wierde & Dijk een helpende hand, zowel financieel als organisatorisch. “We regelen subsidies om de bomen en planten aan te kopen. Ook zorgen we dat de beplanting bij de deelnemers komt. Ze kunnen het dan zelf of samen met een hovenier aanplanten.”

WESTERKWARTIER

Dat de aanpak werkt, bewijst het Westerkwartier. Daar loopt sinds drie jaar het project ‘Erven & Tuinen Westerkwartier’. Ruim 180 deelnemers namen er al deel aan de workshops, ze kregen een tuinadvies en subsidie voor streekeigen beplanting. Elf keer gaf ze de workshop. “Jong en oud, man en vrouw: telkens haakt een gemêleerd gezelschap aan. Deelnemers zijn enthousiast. Ze motiveren elkaar en houden ook nadien contact.” Het project voor Wierde & Dijk staat in de steigers, maar een startdatum is nog niet rond. Het wachten is op groen licht voor een aantal subsidies. “We hebben een subsidie binnen van Toukomst, een initiatief van het Nationaal Programma Groningen. Met andere partijen, waaronder enkele overheden, zijn we in gesprek. We hebben het volste vertrouwen dat het gaat lukken.” Van der Wal wil concrete resultaten boeken. “Omdat binnen het project daadwerkelijk wordt aangeplant, zijn de resultaten straks duidelijk zichtbaar. Dit project maakt het landschap nóg aantrekkelijker en groener.”

BELANGSTELLING? GEEF JE GRATIS EN VRIJBLIJVEND OP!

Wierde & Dijk wil het liefst deze winter al beginnen. Burgers en boeren, leden en niet-leden van Wierde & Dijk: alle erfbeplanters die in het buitengebied wonen mogen zich aanmelden. In totaal mikt Wierde & Dijk voor de komende drie jaar op minimaal honderdvijftig deelnemers. Opgeven als belangstellende kan alvast. Stuur een e-mail naar info@wierde-en-dijk.nl. “Laat weten of je belangstelling hebt. Dan houden we je op de hoogte. Je aanmelding is gratis en vrijblijvend.” ■

HET NUT VAN RIETSLOTEN

Onder onze voeten borrelt het water, het stroomt
in stainen piepkes door een betonnen uitlater de sloot in.
Stain werd kunststof, het water bleef stromen.
Het slootje, krom en vol riet, verdwijnt in de verte,
komt samen met een andere sloot of
mondt uit in een grotere, een tocht.
Tussen rietstengels door zoekt het water zijn weg.
Wie goed luistert hoort het gemurmel.
Wie goed kijkt ziet dikkopje en stekelbaarsje in de schemerige veiligheid.
Zij zien hoog boven hen
tussen het wuivende riet een libelle, een vlinder
en de zingende blauwborst.
Aangetrokken door de Waterwolf,
stroomt het water door duikers en maren,
golft langs de oevers van het grijze Lauwersmeer en wordt uitgespuwd
naar de zoute zee.
Ik kom weer terug, zegt het water...

IEDEREEN KAN HELPEN

Voor de lezers van de nieuwsbrief geeft Stieneke van der Wal alvast enkele tips waarmee ze zelf bij kunnen dragen aan een mooier landschap. "Laat de natuur dicht bij huis komen", zegt ze. "Op ieder erf is het mogelijk om meer natuur te krijgen, ook met kleine ingrepen. Dat kan door het planten van een linde,

appelboom of meidoorn, door te zorgen voor planten die bijen en vlinders aantrekken en door een rommelhoekje te creëren. In zo'n rommelhoekje schuilen egels en maken winterkoninkjes hun nestje. Ook wat minder frequent grasmaaien heeft direct effect op de biodiversiteit."

Stieneke van der Wal:
'We willen erfeigenaren in het buitengebied inspireren en helpen om hun erf te vergroenen.'

Mus in de meidoorn

Leo Stockmann:
'Boerenerven zijn mooie
groene plekken in het
weidse boerenland.'

174 plantensoorten op boerenerven

Welke dieren en planten leven op het boerenerv? Om deze onderzoeksvraag van Wierde & Dijk te beantwoorden, struinden natuurkenners dit jaar rond op meerdere boerenerven. De eerste rapportage over de flora is inmiddels gereed. Ook over wilde bijen zijn de waarnemingen binnen.

Drie keer liep plantenkenner Leo Stockmann rond op zeven boerenerven. In mei, juni en juli. Onderwijl schreef hij de soorten op: van wilde planten, verwilderde tuinplanten, struiken en bomen. Heerlijk vond hij het. "Boerenerven ademen een bijzondere sfeer. Het zijn mooie groene plekken in het weidse boerenland. Met oude bomen, stinsenplanten, grachten, ruigere plekken en vaak een boomgaard." In totaal trof hij maar liefst 174 soorten aan. Een mooi aantal, stelt hij vast.

ALGEMENE SOORTEN

De plantenlijsten per boerenerv imponeren. Op drie erven vond Stockmann rond de tachtig soorten, op één erf zelfs 86 soorten. Het gros zijn algemene soorten die van nature op het Groningse platteland thuishoren. Zevenblad, fluitenkruid, madeliefje, speenkruid, somt hij er enkele op. "Een aantal soorten, zoals grove varkenskers, witte krodde en slipbladige ooievaarsbek zijn echt typisch van de klei", vertelt hij. Zeer zeldzame planten ontdekte hij naar eigen zeggen niet. De vondst van de morgenster – een typische kleisoort – lijkt bijzonder. De plant groeide aan de rand van een erf. "De boer had ooit een stuk dijk in de buurt ingezaaid met een bloemenmengsel, waaronder ook de gele morgenster. Dat verklaart vrijwel zeker de aanwezigheid op het erf."

in een uitgebreid onderzoeksrapport. Zijn eendoordeel over de wilde flora op boerenerven? "Er komen veel soorten voor, maar geen soorten die echt boerenerv-eigen zijn. Een erf hoeft beslist niet groot te zijn om een hoog aantal soorten te bereiken."

Roodgatje op wilg

WILDE BIJEN

Flora trekt insecten aan, waaronder wilde bijen. Martijn Bakker nam als bijenkenner op vijf boerenerven de wilde bijen onder de loep. Wat hij aantrof, verbaasde hem in positieve zin. "Op een bloemrijk erf van een lid van Wierde & Dijk vond ik op een ochtend zestien soorten. Dat is veel." Sommige boerenerven bleken bijenparadijzen. "Er groeide een bloemenzee, met rommelhoekjes, dood hout en bulten bladeren. Bijen komen niet vanzelf. Ze hebben voedsel, nestgelegenheid, warmte en beschutting nodig. Elke soort vereist zijn eigen voedselplanten. Zo vliegt de andoornbij op andoorn en de klokjesbij alleen op klokjesbloemen. Er bestaan ook koekoeksbijen, die weer afhankelijk zijn van specifieke soorten wilde bijen." Drie keer bezocht Bakker de erven inmiddels. In het vroege voorjaar wil hij nog een ronde doen. "Dan pak ik de voorjaarsbijen mee", verklaart hij. Naast de flora en de wilde bijen zijn ook de broedvogels en andere diergroepen op boerenerven onderzocht. De resultaten daarvan belichten we in de volgende nieuwsbrief. ■

Martijn Bakker:
'Wilde bijen hebben voedsel, nestgelegenheid,
warmte en beschutting nodig.'

UITGEBREID RAPPORT

Fraai vond hij het grasveld op één van boerenerven vol met kievitsbloemen. Ook de bostulp, waargenomen op twee erven, staat als kwetsbaar op de Rode Lijst van zeldzame plantensoorten. Een charmant geelbloeiend wild tulpje, noemt Stockmann het. Waar de bodem geroerd is, steken pioniers de kop op. "Een vijfde van de soorten blijken pionierssoorten, zoals bijvoet, kleine veldkers, perzikkruid en schijfkamille. Deze planten verschijnen vaak waar gegraven is." Zijn bevindingen bundelt hij

‘Mien nije schuur’

Paradijsje aan het Reitdiep

Pieter en Geesje de Hoop

Een doalders stee, noemde de notaris het. Een plek uit duizenden. De boerderij van Pieter en Geesje de Hoop staat in Schouwerzijl pal aan een slinger van het Reitdiep. Vanuit hun woonkamer zien ze boten aankomen en langsvaren. Een steen in de

gevel van de moderne boerderij geeft de bouwdatum aan: 2005. De oude vervallen schuur met een inpandige woning die er eerder stond, was vlak daarvoor afgebroken. De nieuwe bebouwing past goed in de omgeving. “Van een afstand lijkt het net een traditionele kop-hals-romp boerderij, waarbij de kop los op de romp staat”, vertelt Pieter. De vorm en de indeling van de schuur bedacht hij grotendeels zelf, maar vooral voor de ‘kop’ – hun woning – en de samenhang tussen de gebouwen schakelden ze een architect in. Boven in het huis zit een uitkijktorentje, die een fraai zicht biedt over het Reitdiepgebied. “De architect noemt het een beetje een vuurtoren-idee”, vertelt Geesje. Te spreken is ze over de zichtlijn naar achteren vanuit het huis,

die op één lijn ligt met de schuur. De schuur is vooral praktisch ingericht. De vorm is aangepast aan de woning. Pieter: “De stallen bieden plaats aan een vijftien tot twintig paarden en veulens. We houden fokmerries en aanwas. In de boxen worden veulens geboren.” Het ontwerp is, zoals hij het noemt, ‘anders dan anders’. “Geen alledaagse standaard-schuur, maar een architectonisch ontwerp, waarbij de woning en de schuur een aansluitend geheel vormen.” Geesje is blij met het resultaat. “Een paradijsje”, vindt ze. ■

Pieter de Hoop:

‘Van een afstand lijkt het net een traditionele kop-hals-romp boerderij.’

Samen naar een optimaal akkervogellandschap

Groningen slaat de handen ineen om de akkervogels te beschermen. Wierde & Dijk ondertekent als één van zestien partijen* het Akkervogelmanifest. Agrarische natuurverenigingen, natuurbeschermers, wildbeheerders, onderzoekers: mét elkaar onderschrijven ze de urgentie tot actie. Voor de jaarwisseling ligt een concreet actieplan op tafel.

Bruine kiekendief

Akkervogels horen thuis in Groningen. Kwetterende veldleeuweriken in de lucht, een zwevende kiekendief boven het graan, een geelgors op een stoppelveld: van oudsher maken deze vogels deel uit van ons agrarische landschap. Grote veranderingen in landgebruik bracht echter menig akkervogel in de verdrukking. Patrijs, veldleeuwerik, gele kwikstaart: ze namen afgelopen decennia fors in aantal af. Landelijk, maar ook in Groningen. “De laatste jaren lijkt de stand enigszins te stabiliseren. Akkervogels, zoals de grauwe kiekendief en geelgors, hebben baat bij beschermingswerk”, vertelt Marjon Schultinga, projectleider van Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen (ANOG) en het Akkervogelmanifest.

GEZAMENLIJKE AANPAK

Groningen zat al niet stil. Overal vinden initiatieven plaats: van bermvriendelijk

beheer door gemeenten en waterschappen tot boeren met akkerranden en strokenteelt. Wat echter ontbrak was een goede afstemming en onderlinge samenhang. “Iedereen doet zijn best, maar we denken dat we door samen op te trekken meer voor de akkervogels kunnen bereiken”, stelt Schultinga vast. In vier deelgebieden - Noordelijke kleischil, Oldambt, Westerwolde en Veenkoloniën - trekken de partijen nu samen op. “Voor elk gebied stellen we dit najaar een plan op. Daarvoor gaan we met alle betrokken partijen om tafel. Niet alleen met de ondertekenaars, ook met waterschappen,

Marjon Schultinga:

‘We denken dat we door samen op te trekken meer voor akkervogels kunnen bereiken.’

overheden en andere betrokken partijen. Met elkaar bespreken we alle mogelijke vragen. Hoe ziet het gebied eruit? Welke akkervogels leven er? Welke maatregelen worden al genomen? Welke kansen liggen er?” De gezamenlijke zoektocht mondt voor de jaarwisseling uit in een provinciaal ‘Actieplan Groninger Akkervogels’.

HARDE EN CONCRETE DOELEN

Leden van Wierde & Dijk schuiven aan voor het gebiedsplan ‘Noordelijke kleischil’. Het actieplan moet helderheid verschaffen, met concrete doelen gekoppeld aan maatregelen om ze te bereiken. Hoofdambitie: het realiseren van optimale akkervogellandschappen. Schultinga: “Wetenschappers van het Kenniscentrum Akkervogels (GKA) brengen hun deskundigheid in. We stellen een kennisagenda op, omdat meerdere onderzoeksvragen nog niet beantwoord zijn.”

BEPROEFDE AANPAK

De vereende aanpak is intussen succesvol beproefd. Vier jaar geleden, in 2017, zag het weidevogelmanifest het licht, ondertekend door grotendeels dezelfde partijen, in 2018 gevolgd door een Actieplan Weidevogels Groningen. Het weidevogelmanifest stelt een concreet doel, namelijk tweeduizend paar grutto's in de Groningen, een verdubbeling van het huidige aantal. Samenwerken werkt, stelt Schultinga vast. “De partijen werken hard om deze ambitie te bereiken. Het actieplan weidevogels is in uitvoering. De partijen weten elkaar beter te vinden.” ■

* ondertekenaars van het manifest zijn: Wierde & Dijk, Collectief Midden Groningen, Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen, LTO Noord, Landschapsbeheer Groningen, Het Groninger Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, IVN Natuur Educatie, Wildbeheereenheden in Groningen, Natuur en Milieu Federatie Groningen, Grauwe Kiekendief Kenniscentrum Akkervogels, Vogelbescherming Nederland, Ons Belang, Meer Vogel en Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer Slochteren.

Jan Wolthuis:
'Mijn percelen zoemen
van de bijen en andere
insecten.'

Niet alleen koplopers, ook gangbare boeren - waaronder veel leden van Wierde & Dijk - voeren maatregelen uit waar natuur, landschap en cultuurhistorie van profiteren. Akkerranden, strokenteelt, een ruimer rotatieplan: in deze rubriek vertelt een niet-biologische Groninger boer over zijn ervaringen. Derde aflevering: Jan Wolthuis, akkerbouwer in Den Aniel, over een sabbatical year.

Jan Wolthuis

Jan Wolthuis: 'Een jaartje rust doet de bodem goed'

Een Gap Year of tussenjaar, noemen studenten het: een jaartje rust tussen twee studies. Om op te laden en daarna beter te presteren. Jan Wolthuis' sabbatical beoogt hetzelfde voor zijn bodem: hij gunt hem een jaar rust, pept de bodem op met groenbemesters en krijgt daarna als tegenprestatie een betere oogst. Zijn hypothese: de plus van de meeropbrengst heft de gedeerde inkomsten van de sabbatical op. Hij rekent voor: "Ik verwacht een positieve meeropbrengst van twee tot drie procent op de pootaardappelteelt. De plus van drie tot vijf ton per hectare brengt meer op dan wat ik aan winter-tarwe, wat akkerbouwers normaliter kiezen als rustgewas, overhoud."

TWEE KEER WINST, GEEN VERLIES

Wolthuis kijkt graag verder dan zijn neus lang is. Hij staat open voor nieuwe duurzame wegen. "Dat het anders moet en gaat gebeuren, daar ben ik van overtuigd", zegt hij. Met een zestal telers draait hij mee in het project 'Verduurzaming Pootgoedteelt Hogeland' van het Collectief Midden Groningen. Vier jaar ervaring met de sabbatical heeft hij achter de rug. "Twee keer had ik onder de streep winst, twee keer was er geen meerwaarde, maar ook geen verlies." Behalve financieel heeft een sabbatical méér voordelen, benadrukt hij: geen chemie en kunstmest, een mooie omgeving met veel bloemen en een paradijs voor insecten en vogels. Een win-winsituatie, noemt hij het. "Mijn percelen zoemen van de bijen en andere insecten. Persoonlijk beleef ik daar plezier aan. Van voorbijgangers krijg ik veel positieve reacties."

VIJF MENGEELS VOOR GROENBEMESTERS

Het idee pikte hij op uit Schotland. Een jaar 'niets doen' is omdenken. "Boeren willen gewassen telen. Dat zit in de genen", zegt hij. Toch is het begin septem-

ber druk tijdens het werkbezoek op zijn bedrijf. Veertig collega-agrariërs tonen interesse, vooral in de groenbemesters. Op zijn twaalf hectare sabbatical groeien dit jaar vijf zaadmengels van het Duitse bedrijf DSV. "De structuur van de bodem verbeteren, stikstof binden uit de lucht: elk mengsel bestaat uit vijf planten die elkaar versterken, zowel boven- als ondergronds", laat de DSV-vertegenwoordiger het gezelschap weten.

STIMULANS NODIG

Rust en groenbemesters doen Wolthuis' bodem goed. Het organische stofgehalte ligt hoger en de bodemstructuur is verbeterd. Ook al pakt de sabbatical op meerdere fronten positief uit, toch vraagt de maatregel volgens hem een stimulant vanuit de overheid. "Anders blijft het een maatregel voor een enkeling en zal het geen grote vlucht nemen. In Den Haag blijft het echter stil. Een sabbatical heeft potentie binnen het bouwplan, maar wel met een redelijke vergoeding. De sabbatical ontbreekt nu als maatregel binnen de pakketten voor het toekomstige GLB (Gemeenschappelijk Landbouw Beleid)." ■

Groenbemesters op Wolthuis' sabbatical

Excursie akkerbouwbedrijf 'Kloosterplaats' op vrijdag 27 augustus 2021

Op de foto van Raymond Claassen een grauwe klauwier (mannetje) van een broedpaar in 2021, de voorlopige kroon op de natuurmaatregelen op boerderij Kloosterplaats.

Excursie boerderij Klooster

Ongeveer 25 leden van Wierde en Dijk waren aanwezig bij de excursie naar boerderij Kloosterplaats van Eline Ringelberg en Peter Harry Mulder in Muntendam. Na een welkomstwoord en een bevolgen inleiding over het hoe en waarom de natuur een volwaardige plaats heeft op de boerderij gaan we het land in onder imposante wolkenluchten in Veenkoloniale wijsheid.

Contactpersonen Wierde & Dijk

Bestuursleden:

Geert Bos, voorzitter	06 12 65 03 31	bos-schutter@online.nl
Aniëla Sirks, secretaris	06 13 50 42 78	info@wierde-en-dijk.nl
Harry Hoving, penningmeester	06 49 60 64 88	hhj.hoving@gmail.com
Piet Glas	0596 55 12 14	pietglas@eikemaheert.nl
Albert-Erik de Winter	06 30 60 57 37	aedewinter@hotmail.com
Marian van Dongen	06 13 57 40 92	bertusenmarian@ziggo.nl

Postadres: Wierde & Dijk, Ploegersweg 7, 9991 CA Middelstum
E: info@wierde-en-dijk.nl W: www.wierde-en-dijk.nl
Secretariaat: Aniëla Sirks, Ploegersweg 7, 9991 CA Middelstum

De Nieuwsbrief Wierde & Dijk is een uitgave van de vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer Noord-Groningen.

Redactie: PR-commissie Wierde & Dijk

Beeld: Raymond Claassen (p. 8), Addo van der Eijk (p. 5, 7), Annet Eveleens (p. 1 onder), Aniëla Sirks (p. 8), Stieneke van der Wal (p. 2, 3), Albert-Erik de Winter (p. 1 boven, 4, 6)

Tekst en eindredactie: Addo van der Eijk

Vormgeving: Fenatic

Druk: Drukland

ISSN: 1879-4408

LID WORDEN
Streekbewoners, burgers en boeren, kunnen lid worden van Wierde & Dijk. Het lidmaatschap kost 25 euro per kalenderjaar. Donateurs ondersteunen Wierde & Dijk voor minimaal 15 euro per jaar. Tenminste een maal per jaar ontvangen leden en donateurs een gedrukte nieuwsbrief. Zij worden uitgenodigd voor bijeenkomsten en activiteiten. Aanmelden voor het lidmaatschap kan door een e-mail te sturen naar info@wierde-en-dijk.nl met daarin uw adresgegevens.